

KORONÁZÁSI JELVÉNYEINKRŐL

A legkevesebb, amit tudnunk kell róluk

Ismertető füzetünk címében „koronázási jelvények” szerepelnek, a pontosság kedvéért azonban meg kell jegyeznünk: ezek a jelvények sem történeti, sem művészeti, sem közjogi, sem vallási szempontból nem egyenrangúak. A palástot, a jogart, az országalmát, és a kardot sohasem illették a „szent” jelzővel, csakis a Szent Koronát. Őt viszont – majd látni fogjuk, az „őt” megjelölés nem indokolatlan! – egyedül illette, pontosabban illeti meg ma is az általunk ismert királyi fejékek közül.

Ami a közjogi szempontból érzékelhető különbséget illeti, tudvalevő, hogy 1440-ben két királykoronázásra került sor Magyarországon. Az egyiknél, a csecsemő V. Lászlóénál a koronázási jelvények közül egyedül a Szent Korona volt jelen. A másiknál – ez I. Ulászlóé volt – az összes többi jelvény, kivéve a Szent Koronát. Az előbbit érvényesnek ismerte el a nemzet, az utóbbit csak megszorításokkal. Úgyannyira, hogy ennek a királyunknak valamennyi renelete érvénytelen volt jogi szempontból. Halála után Mátyás királynak kellett megújítania azokat, de ő is csak a megválasztása után négy esztendővel, koronázása után tehetette meg ezt.

Ez a figyelemre méltó rangkülönbség indokolhatja, hogy a többi jelvényről összesen sem fogunk annyit írni, mint magáról a Szent Koronáról.

A JOGARRÓL

A magyar koronázási jogar

A jogarfej, a kristálygömbbel és az arra metszett egyik oroszlánnal

Ha szakralitás szempontjából nem is állja az összehasonlítást, művelődéstörténeti szempontból viszont mindjárt a Szent Korona után következik a jelvényegyüttesben a jogar. Három mozzanatot szokás kiemelni a rajta alkalmazott motívumkészletből. A nyelén, illetve a jogarfejet alul-felül körülölelő pántokon és „szirmokon” végigfutó filigrán díszítést – hasonló technikával a Korona keresztpántjain is találkozunk –, a jogar-fej

tetején látható „mágikus csomót, és a fejbe foglalt, három oroszlánnal díszített hegyikristály gömböt. Ez utóbbit a szakkutatás eléggé egyöntetűen a Szent István korában Egyiptomban uralkodó Fatimida dinasztia köréből származtatja. Ennek a családnak az uralma alatt élte az Iszlám a maga korai történelmének legbékülékenyebb időszakát. Az Ihván-irányzat ekkor és itt, Egyiptomban lehetővé tette az „igazhitűeknek”, hogy közvetlen, olykor éppen baráti kapcsolatokat építsenek ki az európai – akkor még egységes – keresztény egyház jeles képviselőivel. Az oroszlánok viszont, mint a világi értelemben vett királyság jelképei, a legrégebb idők óta jelen vannak a jogar-szerepű fejedelmi buzogányokon. Az ókori Mezopotámiában Meszylimnek, Kis városállam királyának a hatalmi jelvényén tűnnek fel először, a Kr. e. IV – III. évezred fordulóján, hasonló szerepkörben. Megjegyzendő: a jelenkor tudományossága a hegyikristályt úgy is számontartja, mint az információátvitel ideális eszközét. Hogy ez a lehetőség jogarunk kristálygömbje esetében is fennáll, az vitathatatlan tény. A kérdés csak az, hogy ismerték-e, és ha igen, kihasználták-e elődeink ezt a lehetőséget. Amennyiben pedig tároltak benne a szakrális királyság jogrendjére vonatkozó információt, azt milyen

A jogarfej felülnézeti képe, a filigrán-díszes virágkehellyel, annak közepén a mágikus csomóval

úton-módon fejtették le róla. Legújabb feltételezés szerint a „mágikus csomó” ennek a műveletnek egyfajta kódjaként is értelmezhető. Mindezt azonban egyelőre nem tekinthetjük egyébnek, mint érdekes, de kellő alapossággal még nem bizonyított hipotézisnek.

A PALÁSTRÓL

A koronázási palást kiterített képe: legfőlüli középütt a Győzedelmes Krisztus, két oldalán a felső sorban álló alakok az Ószövetség kis és nagy prófétái, alattuk tizenkét ülő apostol, a legalsó sorban tizenkét férfi mártírszent mellképe

Ezzel a „jelvényel” – első közelítésre úgy tűnhet – kevesebb gondunk lesz, mint bármelyik másikkal. Ráhímezve ugyanis a következő felirat olvasható (magyarra fordítva és némileg tömörítve): „ez a miseruhát Krisztus megtestesülésének 1031. esztendejében (...) készítette és adta István király és Gizella királyné a fehérvári Szűz Mária egyháznak”. A készülés dátuma tehát biztosra vehető, mint ahogy az is, hogy a magyar királyok koronázási palástja eredetileg miseruha volt. A készíttető és adományozó királyi pár maga is megjelenik a paláston, a legalsó sorban, névfeliratokkal. A gond mégis

„Stephanus rex” (eredetileg Sebaldus) feliratú mellkép a palást alsó, vértanú szenteket megjelenítő sorából

Az átalakított feliratú „Gisla regina”, mint szakállas férfi a palást alsó mellképsorában

éppen itt jelentkezik először. A „Stephanus” feliratból ugyanis hiányzik a T betű, a jelek egy része pedig meglehetősen durva és figyelmetlen áthímzésről árulkodik. Az eredeti szöveg vonásról-vonásra rekonstruálható, így biztonsággal állíthatjuk, hogy itt, a mártírszentek sorában nem István magyar királyt, hanem Szent Sebaldust örökítették meg. Ami a koronáját, a lándzsáját és a kezében tartott országalmát illeti, ezek valamennyi mártír fején, illetve kezében ott láthatók. Gizellával meg az a gond, hogy az ő eredeti felirata teljesen megsemmisült (valamikor valakik megsemmisítették), maga a „királyné” pedig – szakállas! Ugyanolyan dús körszakállat visel, mint akár a „férje”, akár a többi mártírszent. Hogy az átalakításokra mikor kerülhetett sor, arra nézve megoszlanak a vélemények. A legkorábbi dátum-javaslat a XI. század első felét, a legkésőbbi a XVII (!) század elejét jelöli meg a drasztikus beavatkozás időpontjául.

A másik gond a paláستtal kapcsolatban a rajta megjelenített apostol-sorban mutatkozik. Az alsó, tizenkét férfi (!) vértanúszentet ábrázoló mellkép-sor fölött ugyanis a tizenkét apostol ülő alakja sorakozik, és ők is a névfelirataik alapján azonosíthatók. (A fölöttük húzódó harmadik sorban az ótestamentum kis és nagy prófétáit láthatjuk.) Mármost mi lehet a gond az apostolokkal? Röviden szólva: az, hogy két

Jakab helyett csak egy szerepel közöttük, a két Júdás közül viszont – mind a kettő. Taddeus Is, az „áruló” Júdás is! Mióta ezt a – harang alakú miseruhából átszabott – palástot viseli koronázáskor a magyar király, akarva-akaratlanul magára kell vegye Iskariótes Júdás bűnét is.

AZ ORSZÁGALMÁRÓL ÉS A KARDRÓL

Mindkettő egy-egy korábbi, eredeti darab pótlására készült, illetve iktatódott be a jelvényegyüttesbe.

A kettős kereszttel ékesített, aranyozott ezüst gömb, oldalán a zománc díszű Anjou-címerrel, minden valószínűség szerint a dinasztia

Az országalma az Anjou-címerrel

Az eredeti pótlására koronázási jelvényeink közé iktatott XVI. századi velencei kard, hüvelyével

alapítójának, Károly Róbertnek az utasítására készült, egy korábbi, színarany példány helyébe.

A kard a legfiatalabb a koronázási jelvények közül, egyben művészeti szempontból is a legjelentékenyebb. XVI. századi velencei munka.

Mielőtt – ismeretlen időpontban és megfontolásból – a jelvényegyüttesbe került, a jelek szerint harci eszközként, gyakorlatban is használták.

A MAGYAR SZENT KORONÁRÓL

Koronánkkal kapcsolatban az első – és tegyük hozzá mindjárt: jogos – kérdés általában így hangzik: mitől szent a magyar Szent Korona? A válasz egyszerűbb, mint hinnénk. Attól, amitől egy szentkép szent. Hogy nemcsak jelképesen, de közvetlenül és személyisége gyökeréig hatni tud a szemlélőjére, illetve esetünkben a viselőjére. A koronának általában azt a típusát tartjuk számon, amelyik a középső fokozatot képviseli egy három fokozatból álló lépcsőzetes rendszerben. Ebből a legalacsonyabb fokon a házi koronát találjuk, a középsőn az országgló koronát, a legfelső fokon pedig a beavató koronát. A magyar Szent Koronáról általában úgy értekeznek, mintha országgló korona lenne, pedig nem az! Az országgló koronát bármikor viselheti a király, amikor országos ügyeket intéz. A mi Koronánkat csakis a királykoronázás – egyfajta beavatási rítus – alkalmával. Ezért indokoltan használhatjuk vele kapcsolatban a „beavató korona” megjelölést is.

A beavató koronák hatása tehát közvetlen és teljes körű. A szertartás során úgy hatnak a beavatandó személyre, hogy az jelentős személyiség-átalakuláson esik át. Az analógiákat elsősorban az ún. „primitív” népek köréből ismerjük, ahol a legutóbbi időig tetten érhető volt ez a koronázás-típus, illetve a neki megfelelő intézmény, a szakrális királyság. A legmutatósbab, egyszersmind leginkább felvilágosító erejű példákat a szibériai sámánizmus köréből sikerült összegyűjteni az összehasonlító néprajz tudósainak.

A Korona felülnézetből – atyai és fiúi szerepekörök

Kik és mik szerepelnek a magyar Szent Koronán? A felső részen, közvetlenül a kereszt alatt, négyzet alakú mezőben a felső Pantokrátor-kép helyezkedik el. A „pantokrátor” görög szó, magyarul „a Mindenségben Uralkodót” jelent. Általában hozzá szokták tenni, hogy „Krisztus”, de ez itt nem lenne helyénvaló. Bármennyire hasonlít is alakilag a trónon ülő Jézus Krisztushoz, a feje körül feltűnő két ábra

A magyar Szent Korona szembenézeti képe

A magyar Szent Korona a király jobbjára felől

A magyar Szent Korona a király baljára felől

A magyar Szent Korona hátnézeti képe

A magyar Szent Korona felülnézeti képe

A felső
Pantokrátor-kép a
Korona
kereszt-
pánt-
rendszeré-
nek csú-
csán

Az alsó
Pantokrátor-kép a
Korona
abronc-
sán

– az egyik a Napra, a másik a Holdra és a csillagokra emlékeztető jelcsoport – egyértelműen elárulja, hogy itt a világosság és a sötétség szétválasztásáról van szó, ez pedig nem a Fiú feladata, hanem az Atyáé. Képünk tehát nem a fiúság megjelenítője, hanem az atyai tulajdonságoké – méghozzá a teremtés első mozzanatában. Feltételezhetően azért kellett kétszer megjeleníteni a „pantokrátort”, a keresztpántok tetején is, az abroncon is, mert ezt a felső zománcképet emberi szem elvileg sohasem láthatja. (Beavató koronával csak koronázáskor lehetne találkozni, de a király fölé akkor sem kerülhetünk!) Ez a kép egyenesen visszacsatolódik az Atyához.

De ha itt valóban az atyai tulajdonságok megidézéséről van szó – kérdezhetik –, akkor miért nem az Atya, hanem a Fiú alakjában jelenítették meg? Hiszen ez a trónszéken ülő, középkorúnak látszó, szakállas férfi feltűnően hasonlít az abroncs fölött közvetlenül emelkedő pártázat középső elemében megjelenő – ugyancsak „pantokrátor”, de ezúttal kifejezetten fiúi szerepkörű – személyhez. Ha a felső valóban az Atya, akkor őt miért nem Atyának, azaz hosszú fehétt szakállú öregúrnak jelenítették meg? Nos, a magyar Szent Korona tisztán őrzi még azt az alapvető keresztény tanítást, hogy az Atya önmagát az emberlakta világ számára emberi formában egyedül és kizárólag a Fiúban jelentette ki.

Itt, legfőleg tehát a Fiún keresztül az atyai tulajdonság sugárzik át. Ha kétségünk támadna, azonnal igazolni tudjuk a feltételezésünket, hiszen az Újszövetségben találunk egy olyan jelenetet – és egyetlen ilyen jelenet található –, ahol a Fiún hasonló intenzitással sugárzik át az atyai tulajdonságok teljessége. Ez olyan jelenet, ahova nem lehetett meghívni a hegyi beszéd meghallgatására összegyűlt teljes tömeget, de hiánytalanul még a tizenkét apostolt sem. Csak három, különlegesen jó képességű személyt. Mert iszonyatos erejű energia-felszabadulással kellett számolni, amit hétköznapi adottságokkal nem tudnánk elviselni. A Tábor-hegyi átlényegülésről, idegen szóval a „Transfiguratio”-ról van szó. A három apostol, akiket Jézus tanúnak hív az eseményhez: Péter, János és az idősebb Jakab. Mármost kik helyezkednek el a Szent Koronán a felső Pantokrátor-kép körül? A király jobb keze felől Péter, elől János, vele szemben, hátul Jakab. Ennél közelebb senki sem kerülhet a Fiúnak ahhoz a megnyilvánulásához, amikor rajta keresztül teljes erővel sugárzik át az Atya.

A felső Korona-résznek, más néven a keresztpántoknak a felső négy képe közül tehát három úgy van a helyén, hogy az dogmatikai szempontból is kifogástalannak mondható. A negyedik esetében viszont olyan apostollal van dolgunk, akit már feltámadása után hívott el Jézus. Most nem az történik, mint a Tábor-hegyen, hogy a Fiún itt a földön sugárzik át az Atya, hanem az, hogy a Fiú már fölment az Atyához, és onnan hív el valakit.

Emeletek és párosok – szellem, lélek, test egysége

A felső apostolképek párokba rendezve is értelmes olvasatot adnak. Péter párja itt Pál, Jánosé Jakab. Ezek a párosítások nem igényelnek különösebb magyarázatot, hiszen Péter és Pál az egyház két oszlopa, János és Jakab pedig testvérek. Hát az alattuk lévő képek, illetve azok szereplői?

Az alsó négy kép közül csak kettő látható teljes terjedelmében. Az elülső-alsó zománckép egyáltalán nem látható. A vele átellenben,

Péter apostol zománcképe a felső Pantokrátor jobbja felől

Pál apostol zománcképe a felső Pantokrátor bal keze felől

János apostol és evangélista az egyetlen a Koronán megjelenített szentek közül, aki egyenesen szembe néz velünk

Jakab apostol zománcképe a Korona hátoldalán, a keresztpántok felső emeletén

háttal elhelyezkedő alakot pedig a nyaka vonaláig eltakarja az a kép, amelyik a hátsó, egyetlen kiemelkedő elemből álló pártázatnak a foglalatára van szegecselve. Ennek az apostolnak tehát csak a feje látszik. Mármost tudni illik, hogy az emberi testnek ez a része a képírás-típusú művészetben, amely képjelekkel fogalmaz, nem pedig látványból kiin-

dulva jelenít meg ezt-azt a világból, minden esetben a szellemiséget jelöli. Ezt a jelölési módot nemcsak a Szent Koronán érhetjük tetten, népművészetünkben a mai napig kimutathatóan jelen van. A nyakvonalától az övonalig tartó rész a kebel szintje, a lelkeség működésének terepe. Az övön aluli rész pedig a testiségé. Az emberalak ezek szerint egy háromrétegű, ilyen keretben működő Univezumnak a képjele, akkor is, ha koldust ábrázolnak, akkor is, ha királyt, apostolt vagy arkangyalt. Hogy mennyit jelenítenek meg belőlük, az azt fejezi ki, mennyit tartanak szükségesnek, hogy hasson az adott környezetben.

Az alsó koronarészen, más szóval az abroncson csak deréktől fölfelé ábrázolt alakok szerepelnek. Ez azt jelenti, hogy az ő esetükben valami veszély kell, hogy rejtőzzék a test övön aluli szintjén. A testiség ezért nem engedhető be közvetlenül, ellenőrzés nélkül abba a közösségbe, amelyet a szakrális uralkodó irányít. Ha igaz a feltételezésünk, akkor ezt tudnunk kell bizonyítani – a Korona felső részén. És tudjuk is, pontosan az előbb említett apostolképpel. Ugyanis egyetlen olyan apostolt ismerünk, aki a testiség szintjén követte el azt a hibát, amelybe a mi királyunknak nem szabad beleesnie. Érzéki típusú, közvetlen tapasztalaton alapuló bizonyítékot kért olyan tényre, amely lényegénél fogva érzékfeletti. Tamás apostolról van szó, aki azt kívánta, hogy a feltámadt Krisztus sebeit szemrevételezhesse, illetve megtapinthassa.

Az abroncs előoldalán nem ez a helyzet. Ott a feje tetejéig eltakar egy apostolt a Pantokrátor Krisztus zománcképe. Az I, Sz és a Khí, Sz – ezek az írásjelek így, együtt az Iészosz Khrisztosz név kezdőbetűit adják ki. Ez a zománckép tehát a fiú tulajdonság képviselője a koronánkon. Azt se felejtjük el, hogy ez az egyetlen olyan kép a magyar Szent Koronán, amelyet egy alattvaló a koronázás alatt torzítatlanul láthat. A közvetlenül nekünk szóló képi üzenetet Ő hozza le egyenes úton az Atyától.

Bármilyen furcsán vagy szokatlanul hangzik, az alsó Pantokrátor-kép mögött ma nincsen apostolkép. Csak a hagyományból tudjuk, ki lehetett ott, de erre nincs konkrét bizonyítékunk. A helyére beillesztett feliratcsík viszont nem azt mutatja nekünk, amit várnánk, hogy tudniillik az e helyen többektől említett Szent Bertalan zománcképe.

képének a feliratmaradványa lenne. Mert annak egy SCS betű-kombinációval, a „sanctus”, magyarul „szent” szó rövidítésével kellene kezdődnie – valamennyi név így kezdődik a Korona apostolképein – de ennek itt nyoma sincs. Csak annyi van itt, hogy ARTHOLO. Ami egyértelműen mutatja, hogy egy Bartholomeus feliratból emelték ki, úgy, hogy a szó elejét is, a végét is levágták. Ez pedig arra mutat, hogy nem az eredeti Bertalan-kép feliratával van dolgunk. Annyit viszont biztosan tudhatunk, hogy az eredeti Bertalan-kép levétele és helyébe ennek a makett-feliratnak a beillesztése 1792 előtt történt. Az ekkor lefolytatott Korona-vizsgálatról 1800-ban megjelent beszámolóban ugyanis már ez az állapot került rögzítésre. Úgy látszik, ez az az idő, amikor többrendbeli képcseréket hajtottak végre a Szent Koronán.

Josephus Koller 1800-ban megjelent könyvében a Korona felülnézeti rajzán még jól olvasható az eredeti Bartholomeus-kép helyére becsúsztatott „Artholo” felirat

Tételezzük fel, hogy valóban Szent Bertalan apostol szerepelt itt, elől a keresztpánton. Neki vajon milyen tettét ismerjük, amely indokolhatta, hogy eltakarják a szemünk elől? Amely ha bekerül az alattvalók körébe, ha a király szüretlenül és fegyelmetlenül engedi érvényesülni, akkor ártó erők forrásává válhat. Ennek nagyon komoly vétségnek kellett lenni, komolyabbnak, mint amilyen Tamás vétsége volt. János evangéliumában esik szó Bertalan apostol elhívásáról, aki ebben az esetben nem az ismert néven szerepel, hanem „Nathanael” néven. Az elhívást az addigra már megtért apostoltárs, Fülöp kezdeményezi, aki szintén szerepel a Koronán. Mit újságot el Jézusról Nathanaelnek? Betegeket gyógyít, halottakat támaszt fel. Megjött hát a várva-várt Messiás!

Mit felelne erre – Tamás? „Hiszem, ha látom.” Mit tesz Nathanael? Ugyanezt? Nem. Hanem visszakérdez: „Jöhet valami jó Galileából?” Neki meg van írva, hogy a Messiás Júdeából jön. Jézus honnan jött? Galileából. Akkor nem lehet Messiás. Nathanael-Beralanunkat nem érdeklik a tények, neki meg van írva... Ez a vétek-típus már nemcsak

Tamás apostolt a nyakvonaláig eltakarja az előtte magasodó hátsó oromzati elem, amelyben eredetileg „a Szent Szűzanya képmása” volt, ma pedig Dukász Mihály bizánci császár utólag felszerelt zománcképe

a test és a lélek szintjén veszélyeztet bennünket, hanem felhat a szellem szintjére is. Ezért Bertalant a feje tetejéig el kellett takarni, mégpedig a legmagasabb szintű szellemiség képviselőjével, a Megváltóval.

András és Fülöp, a szkítatérítők

Még mindig maradt két apostolunk. Péter alatt András, Pál alatt Fülöp helyezkedik el, velük lesz teljes a felső koronarész apostoli gyülekezete. Andrásnak Péterhez való viszonya egészen nyilvánvaló, ők testvérek voltak. Pál alatt Fülöp azonban már elgondolkozathat bennünket, mert Pállal Fülöpöt, az apostolt a Biblia semmi módon nem hozza össze. Viszont Fülöpből nemcsak

apostolt ismerünk, hanem van egy Fülöp diakónusunk is. És látványosabb tettei már az apostoli időkben is a diakónusnak voltak. Pál apostollal pedig neki volt közvetlen és tartós kapcsolata.

Kezdhetünk hozzászokni, hogy a felső koronarész szereplői nem egy-egy önálló személyiséget jelenítenek meg. Felül például ott van Jakab, felirata szerint „Jacobus”. De Jacobusból nem egy volt, még apostolból sem. Kettő volt, egy idősebb és egy ifjabb. Erre azt mondhatnánk: ez a kérdés már eldőlt azzal, hogy elől János szerepel, hátul, vele átellenben meg Jakab. Akkor ő csak az idősebb Jakab, János testvére lehet. Hát igen, ha ebből a szemszögből ítéljük meg az helyzetet. De ha azt nézzük, hogy rügyszög ágat tart a kezében, akkor ez már nem az idősebb Szent Jakabra utal. Ez a „Jakab-ág” bizonyos szertartásokban ma is szerepel, mint kellék, csak hogy a használata az ifjabb Szent Jakab ünnepén esedékes. Ez pedig régen nem volt önálló ünnep,

András
apostol
zománcképe
testvére,
Péter alatt
helyezkedik
el a kereszt-
pánton

Fülöp apos-
tol zomán-
képe
Andrással
szemben, a
keresztpán-
tok alsó
emeletén, a
király bal
keze felől

hanem Fülöp és Jakab ketten szállták meg a naptárban május 1-jét. És itt minden valószínűség szerint a májusi „zöld ág” képviselőjét látjuk Jacobusunk kezében.

Tehát feltűnően jelződik, hogy az idősebb és az ifjabb Szent Jakabot együttesen is képviselheti ez a zománckép. De ha azt olvassuk a feliratban, hogy Jacobus, akkor ebből az ószövetségi Jákób pátriárka nevére is következtethetünk. Ezt a javaslatot ugyan hivatalos részről nem támogatják, azzal az indokolással, hogy őt nem illetné meg a „sanctus” jelző, ám ha a háromféle Jacobusból kettő újszövetségi szereplő, akkor milyen alapon tilthatnánk le a „szent” jelzőt csak azért, mert a harmadik meg ószövetségi?

Hasonló a helyzet az előző János-képpel. Ennek a felirata nem az, amit várnánk, hogy „Johannes”. Hanem adva van egy I, ami J-nek is olvasható, egy O, amely fölött a rövidítés jelét látjuk, utána egy ligatúra (betű-összevonás) következik, amelyiknek N és H olvasata egyaránt lehetséges, sőt a kettő együtt is megszólaltatható, és van egy Sz. Ezt a jelcsoportot ki lehet olvasni Johannes-nek is, de – Jonas-nak is. Jónás az az ószövetségi próféta, akit maga Jézus nevez meg, mint egyetlen olyan „jelet”, amelyet „ez a bűnös és parázna nemzedék” kap.

Nos, éppen ilyenként tűnik fel a Szent Koronán. Ráadásul ez az egyetlen apostolkép, amelyet teljes egészében láthatnak a jelenlévők koronázáskor. Itt már nem az ószövetségi tanítást kapjuk, hanem annak az Újszövetségen átszűrt tanulságát. Nincs kitiltva az Ószövetség a Korona programjából, de csak annyiban érvényesülhet, amennyiben a krisztusi tanításon át tud szűrődni. Ami nem tud, az nem való a Kegyelem korába, mert itt csak botránkozást szülne.

Fülöp és András párosságát érdemes még tovább vitatnunk. Fülöp ugyanis nemcsak mint diakónus, hanem mint apostol is jelentős szerepet játszik a Koronán. És Andrással ebben a minőségében tartozik össze, mégpedig kétféle vonatkozásban is. Az egyik eset a Bibliában olvasható: az ötezer ember megvendéglésénél szerepelnek így, párosban. (János 6: 5 – 13.) Kettejüket azonban még valami összeköti. Együtt térítettek – erről már nem a Biblia, hanem a legendájuk számol be – többek között a szkíták földjén. Más szóval András és Fülöp a két szkíta-térítő apostol. Szkíta-utód király pedig a Szent Korona rendeltetésszerű működésének idején egyetlen egy van Európában – a magyar király. A „szkíta-térítő” tehát ebben az esetben azt jelenti, hogy a magyarok térítője. Ez a program pont egyenesen nekünk szól.

Dukász Mihály vagy Szűz Mária?

Ma a Korona összes kulcskérdése az abroncson hátul, az egyetlen oromzati elem elé szegecselt zománcképhez kapcsolódik. Itt egy bizánci császár képmása szerepel, jól olvasható névfelirattal. Ő „Mikhael en Kh(riszt)ó pisztosz baszileusz romaión ho Duk(a)sz”. Azaz: „Mihály, a Dukasz családból származó, Krisztusban hívő császára a rómaiaknak”. Ilyen nevű bizánci császár egyetlen egy akadt, tehát nincs mit félreérteni. Ez a Dukász Mihály pedig 1071 és 1078 között uralkodott. Mármost tudvalevő, hogy Szent István 1038-ban meghalt. Akkor hát viselhette-e a Szent Koronát? A válasz attól függ, eredetinek tekinthető-e Dukász Mihály képe a Koronán. Nos, ez a kép a mögöttes eredeti foglalaton, alul, annak 26 százalékaival túlnyúlik. Már-

pedig ha egy kép (vagy ékkő, vagy gyöngy) nem fér bele a foglalatába, az azt jelenti, hogy másodlagos azon a helyen. Ez nem vélekedés kérdése, hanem ténykérdés.

Bármilyen kutatási területen el lehet követni a következő súlyos módszertani hibát: a feltételezésünket ténynek maszkírozzuk. A Szent Korona kutatástörténete tele van olyan állítással, amelyet az elmúlt ötven-száz évben csakis kijelentő módban fogalmaztak meg, mintha tényekről lenne szó. Közben pedig mindannyiszor feltételezésekről volt szó, amelyeket soha semmilyen ténnyel nem támasztottak alá. Egyet említsünk meg a legismertebbek közül. A Korona eszerint két olyan részből áll, amelyek más helyen és más időpontban készültek. Ezt mint tényt közlik velünk, általában első mondatként, ha a Koronáról kezdenek értekezni. Pedig egyetlen perdöntő hitelű adatot sem ismerünk, amely arra utalna, hogy ez a két rész egymástól függetlenül szerepelt volna. Ha a felső részt leemelnénk az alsóról, az önmagában nyilvánvalóan nem is működhetne koronaként. Mindenképpen kell egy abroncs, amely alul összefogja. Semmilyen bizonyítékunk sincs arra, hogy ez az abroncs bármikor más lett volna, mint a jelenlegi.

Visszatérve a hátsó császárképmáshoz: tudjuk-e, hogy eredetileg milyen kép szerepelt a helyén? Tudjuk. Révay Péter koronaőr 1613-ban közzétett beszámolójából. Hogy ennek a ténynek a jelentőségét felmérhessük, tisztában kell lennünk azzal, mit jelent, ha koronaőr nyilatkozik a Koronáról. Az egyetlen olyan hivatás ez, amelynek a betöltője tényleg tudhatja, mi van a Koronán. Mert nem másodpercegig foglalkozik vele, hanem az a feladata, hogy amikor kiveszi a ládából, alaposan megvizsgálja, majd amikor a koronázási szertartás végeztével visszateszi, megint ellenőrizze, minden rendben van-e vele. Ráadásul az említett koronaőr többet láthatta közelről a Koronát, az adott történelmi viszonyokból következően, mint bármelyik elődje vagy utódja. És ő leírja, hogy itt „a Szent Szűzanya képe” van. (Latinul: „imago divae Matris Virginis”.) Nincs lehetőség félreértésre.

A képcserék alkalma és oka

Mikor, milyen céllal és ki távolíthatta el a Szent Koronáról a Szent Szűzanya képét? Erre javasolhatunk egy olyan időpontot, amely után következhetett csak be a csere. Ez 1613. És egy olyan időpontot, amely előtt történhetett csak. Ez 1790. Először 1790-ben írnak le ezen a helyen három olyan képet, amely ma is ott látható. Vagyis Dukász Mihályét, a „Kón” feliratú, és általában Kónsztantinosznak értelmezett képet, meg a harmadikat, a „Geóbitzász” feliratút, amelyet meg Gézaként olvasnak le – tegyük hozzá mindjárt, alaptalanul. Tehát 1613 és 1790 közé kell tennünk a képcserét. Tudjuk, hogy beavató korona lévén, nem lehetett rajta akármikor képet, drágakövet, gyöngyöt vagy csüngőt cserélgetni. Mikor lehetett? Vagy valamelyik koronázás alkalmával, miután kivették a ládájából és mielőtt visszatették volna bele – de akkor biztosan leírták volna az esetet, és így lenne róla valamilyen dokumentumunk. De van egy másik lehetőség is. Ismerünk egy olyan, nem egészen hat évnyi időszakot a történelmünkben – 1784 és 1790 között –, amikor bármi megtörténhetett a Koronánkkal. Amikor II. József rendeletileg kivitette az országból, és ezzel hosszú időre eltűnt a nemzet szeme elől.

Milyen célja vagy milyen tétje lehetett a képcseréknek? Ahhoz, hogy erre a kérdésre választ kaphassunk, tununk kell az 1780-as évek egész Európára vonatkozó grandiózus átrendezési tervéről, az ún. „Második” vagy „Új Bizánc” tervről. Máskülönben értetlenül állnánk az előtt a tény előtt, hogy az 1780-as évek derekán-végén miért kellett bizánci császárokat tenni a magyar koronára, amikor Bizánc már 1453-ban elbukott. További tény, amelyet nem értünk meg: ha már bizánci császár került egy koronára, akkor miért a tarkórészre került? Sohasem tettek tarkóra császárképet, ha az volt a cél, hogy az ábrázolt személynek a főségét valami módon jelöljék. Itt teljesen nyilvánvalóan egy késői és megzavarodott ténykedésről van szó, amikor már sem az eredeti funkcióval, sem bizonyos formai sajátosságokkal nem voltak tisztában a csere végrehajtói.

A „Második Bizánc” terv végrehajtásában két olyan hatalom volt érdekelt, amelyek közül először az egyik ült a nyakunkon, utána meg

a másik. Először a Habsburgok, aztán az oroszok. Mindkettőjük számára kínos fiaskóval végződött a vállalkozás, mert végül is nem sikerült maradéktalanul végrehajtani. Ezért aztán nem is szerették, ha emlegetjük. Ennek a tervnek, amely II. Katalin orosz cárnő leleménye volt, partnere pedig a kivitelezésben II. József, az volt a lényege, hogy kiszorítják a törököt Európából. De nemcsak innen, hanem mindjárt Anatóliából is. Helyreállítják a bizánci birodalmat, annak legnagyobb kiterjedése területén. II József pedig cserébe a balkáni területek átengedéséért – mert ezek mostantól a Második Bizánci Birodalomhoz tartoztak volna – megkapja Európa maradék részén Bajorországot. A bajorokat éppúgy nem kérdezték meg, mit szólnak ehhez, mint bennünket, akiket viszont egyszerűen letöröltek volna a térképről. Ebben az Európa-tervben ilyen, hogy önálló Magyarország, már nem szerepelt.

II. József alatt a magyarság „szűzmáriátlanítása” ezzel összefüggésben minden frontvonalon teljes erővel folyt. Nem értenénk meg, miért volt ez olyan fontos neki, ha nem tudnánk, hogy a magyarság és Szűz Mária kapcsolata nem ugyanolyan jellegű, mint Szűz Máriának bármelyik más nemzethez vagy néphez fűződő viszonya. Ezt a kapcsolatot – a közhittel ellenkezőleg – nem Szent István építette ki. Az ő egyik legendájában – de az egyik Gellért-legendában is – találunk rá utalást, hogy Szent Gellért ezt a különleges kapcsolatot már készen találta itt. Föl is figyelt rá, hogy a magyarok nem patrónájuknak, hanem reginájuknak, azaz királynőjüknek nevezik Szűz Máriát. A „regina” cím közjogilag definiált kapcsolatot jelöl. Ma már el sem tudjuk képzelni, milyen előnyökkel járt Magyarország részére az, hogy Szent Istvánnak sikerült az akkori Európával elfogadtatni ezt az ősi védelmi rendszert, hogy tudniillik Magyarországot a királynője, a Szűzanya védi! A Rákóczi-szabadságharc elfojtása után III. Károly fokozta le Szűz Máriát reginából patrónává, királynőből hétköznapi értelemben vett oltalmazóvá, és nagy apparátussal terjesztette országszerte a „Patrona Hungariae” címet. Azóta is mint Patrónáról énekelünk, beszélünk róla, ahelyett, hogy reginának, királynőnknek tisztelnénk.

A Második Bizánci Birodalom ábrándja

Ezek után újra fel kell vetnünk a kérdést: ha egyszer az uralkodó-képmások XVIII. század végi hamisítványok a Szent Koronán – márpedig a számba vett tények erre utalnak –, akkor miért nem tudták úgy méretezni a Dukász-képet, hogy beleférjen a foglalatába? Egyetlen olyan vélekedéssel találkozhattunk eddig, amelyet erre az esetre el lehet fogadni: ezt a képet eredetileg nem ide szánták. Hanem természetesen előre, a Krisztus-kép helyére. Innen már egészen egyszerű észjárással ki lehet következtetni, hogy II. József és bűntársa, II. Katalin cárnő ezt a koronát akarták a Második Bizánci Birodalom koronájává átprogramozni. Így azt is megérthetjük, miért észlelhetők kifoglalás-nyomok a Pantokrátor-képen, elől. Mert valószínűleg már ki is foglalták. De ekkor értjük meg azt is, miért éppen ennek a hírhedten gyenge kezű bizánci császárnak a képe került ide. Dukász Mihály 1071-ben került trónra. Közvetlenül ezelőtt zajlott le a mandzikerti (más néven malazgirti) csata, amelyben a szeldzsuk török haderő teljesen szétzúzta a bizánci hadsereget. És ezzel véget ért Bizánc anatóliai egyeduralkodója. Tehát ha ők, a császár és a cárnő Anatólia legkeletibb széléig akarták helyreállítani a Bizánci Birodalmat, akkor a jogfolytonosságot értelemszerűen Dukász Mihályig kellett visszamenőleg érvényesíteniük. Ennek megfelelően is jelölték a szándékukat az új államalakulat számára átdolgozott képi programú Koronán.

A félresikerült vállalkozásban pontosan körvonalazva volt Kónstantin) szerepköre is, Geóbitzászé is. Az előbbi esetében szemmel láthatólag körülnyírt képről van szó, ami egyértelművé teszi, hogy nem lehet eredeti ezen a helyen. A Geóbitzász-képpel kapcsolatban viszont tudnunk kell, hogy a Géza nevet Bizáncban sohasem írták Geóbitzásznak. Pedig nem egyszer le kellett írniuk, mindegyik Géza királyunk, de már Géza fejedelem is, így vagy úgy, de kapcsolatba került Bizánccal. Tudjuk hát, hogyan írták le a Géza nevet: Geicának, Jacának, Jesszének... A mi Geóbitzászunk nem is emlékeztet ezekre. Ugyanolyan méltóságnév volt a maga korában, mint a Gyula, vagy – a Koppany. Rekonstruált ejtésmódja: Jeóvicsa. Minden valószínűség szerint

Kón(stantin) cserélt zománcképe az arbronsz hátsó részén, a király jobbra felől

Geóbitzász cserélt zománcképe az arbronsz hátsó részén, a király bal keze felől

A Dukász-kép mögött lévő foglalat lemezcsíkjának rá kellene hajolnia a befoglalt kép szélére, ha az eredeti lenne ezen a helyen; minthogy azonban cserélt képről van szó, el sem éri azt

egy hercegi, illetve hadvezéri méltóság török elnevezésével állunk szemben. A nyugat-európai gyakorlatban leginkább a „dux” felelhet meg neki. A felirat többi része pedig arról árulkodik, hogy a nevezett személy „pisztosz králész Turkiasz”, azaz „hívó” vagy „hűséges királya Turkiának”. Mármost ez a cím sohasem illette meg Magyarország királyát. A magyar királyt elég sokféle néven emlegették Bizáncban, de így nem. Geóbitzasz – ha ezt méltoságnévnek vesszük, azonnal elárulja, hogyan kerülhetett rá 1780 és 1790 között a Második Bizánci Császárság koronájává átprogramozott uralkodói fejékre. Ennek a mesterséges állam-tákolmánynak a lakossága túlnyomó részt török nemzetiségű lett volna. Valamilyen képviselőt mindenképpen kellett biztosítani nekik. Alighanem ez lett volna a „jeóvicsa” méltóság. Mint az új birodalom „hívó”, illetve „hűséges” tisztségviselője, görög meg-

nevezéssel „králesz”-ként őt szánhatták a török etnikum vezetőjének. Ha nem ismerjük a Második Bizánci Birodalom etnikai összetételét, létrejöttének történelmi körülményeit, elképzelésünk sem lehet arról, miért kellett éppen ezekre a személyekre felcserélni az eredetileg itt lévők zománcképeit.

Szerep-kettősök az abroncson

A felső koronárészen még emeleteket és az emeleteken belül párosokat láttunk. Itt, az abroncson viszont, lévén, hogy ennek csak földszintje van, értelemszerűen csak képpárokkal találkozhatunk. A keresztpánton a felső emelet a teremtő erő forrásához való közelség alapján minősült felsőnek, illetve az alsó alsónak. Ez azt jelenti, hogy egy hatás közvetlenül a pántok találkozásától, azaz felülről-középről indult el, és egy sajátos logikájú elosztás révén érkezett le, földközébe. A fentiek még inkább a teremtés központjával vannak közvetlen kapcsolatban, azoknak pedig, akik alul vannak, a tulajdonságok földi elosztása a feladatuk. Ezért nagyon fontos, hogy a föld felé való közvetítés méltó és korhoz illő legyen, és ezért kell szűrni a tulajdonságokat. Mert ezek a földre szállva – mint Bertalan/Nathanael vagy Tamás esetében – veszélyessé válhatnak.

Az elülső Pantokrátor képe az alsó részhez tartozik ugyan, de belemélyül a felső részbe. Ami rajta keresztül jön felénk, az idelent mindjárt két üzenetközvetítőre tevődik át. Ezek az arkangyalok. A továbbiakban mindent az uralkodó személyéhez kell majd viszonyítanunk, hiszen őrá hat közvetlenül a Szent Korona, és rajta keresztül az általa befolyásolt világra. Ez azt jelenti, hogy a jobb agyféltekéje révén közvetlenül és elsődlegesen a szentmihályi tulajdonságok kell, hogy vezéreljék. Ennek megfelelően a bal agyféltekén keresztül meg a gáabrieli tulajdonságok. Egymást kiegészítő jellegű a két arkangyali tulajdonság. Gábiel az Annuntiatio arkangyala. Vagyis örömhír – ma úgy fogalmazzunk: információs csomag – képében teremtő erőt áraszt a világunkba, amely rendeltetése szerint magasabb szintre kell, hogy

emelje az emberi létformát. Ez az örömhír végeredményben nemzésértékű, hiszen kilenc hónapra rá megszületik az Ember Fia, vagyis Jézus. Ám ha a Földre információt hozunk, akármilyen jó az a hír, mire testet ölt bennünk, óhatatlanul torzul. A legnagyobb jószándékkal is hibákat követünk el. A gáabrieli jóhírt hozó szerepnek tehát mindenképpen meg kell, hogy feleljen egy, a mégiscsak bekövetkező rosszat keményen visszametsző szerep. Mindez azt is mutatja, hogy a magyar királyság mindennemű eligazítást csakis közvetlenül felülről kaphat, vagyis egyértelműen szakrális királyságként működik. Ez a tény ugyan már a Korona alakjából is következett, de ha csak a képrendet vizsgáljuk, abból is erre következtethetünk.

Az abroncs zománckép-sorában a második páros a harcosszenteké. A király jobb keze felől Szent György, a túlsó oldalon Szent Demeter foglal helyet. Az egymást kiegészítő kettősség, ahogy azt az arkangyalok esetében megfigyelhettük, itt is folytatódik. Amit Mihály a legmagasabb szinten véghez vitt, azt ismétli György egy emelettel lejjebb. Ugyanazzal a sárkány alakban támadó Sátánnal harcol, csak ő már földi körülmények között. Gábiel szerepköre viszont Demeterben él tovább. Nem ő maga harcol, hanem térítéssel, vagyis az örömhír átadásával hoz olyan helyzetbe egy gladiátort, hogy az eredményesen, győztesen tudja megharcolni a hit harcát. De mit keres egy uralkodói fejdíszben – két orvos? Mert most az ő képeik következnek az abroncson.

Amikor átjöttünk a Korona hátulsó felére, az ösztönvilág területére érkeztünk. Itt már azt kell jelezni, amit mindenképpen, minden tanultság nélkül és automatikusan véghez kell vinnie az uralkodónak, és általa a nemzetnek. Miféle feladat ez? Az emberiség bajainak, anyagi, lelki, illetve szellemi természetű betegségeinek az orvoslása. Megkaptuk hozzá a segítséget felülről? De még mennyire! Nincs még egy ilyen, gyógyításra ennyire alkalmas területe a világnak, mint a Kárpát-medence.

Az elmondottakból már nyilván érzékeltetni lehetett: a Szent Korona eredeti működésrendjében az energiák földközeli működtetésének feladatát az abroncs látta el, míg az égi utánpótlás folyamatos

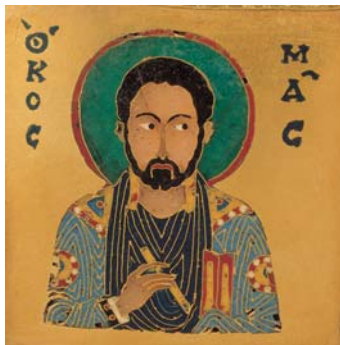
Mihály
arkangyal
zománcké-
képe az
abroncs
homlok-ol-
dalán, a
király jobb-
ja felől

Gábrriel
arkangyal
zománcké-
képe az
abroncs
homlok-ol-
dalán, a
király balja
felől

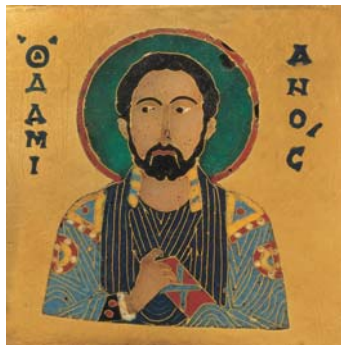
Szent
Görgy
zománcké-
pe az
abroncs
elülső
részén, a
király jobb-
ja felől

Szent
Demeter
zománcké-
pe az
abroncs
elülső
részén, a
király bal
keze felől

Szent
Kozma
zománcké-
pe az
abroncs
hátsó felén,
a király
jobbja felől

Szent
Damján
zománcké-
pe az
abroncs
hátsó felén,
a király bal
keze felől

biztosítása, illetve magának a teremtő energiának a lejuttatása és célszerű szétoztása a keresztpántok feladata volt. Ne felejsük el: beavató koronáról beszélünk.

Bölcsesség és hatalom – a nemzet koronázódik

Két egymás fölötti működési szintjével számolhatunk tehát a Koronának, és ezeken belül kétségtelenül mutatkoznak különböző, egymástól lényegesen elütő vonások. Azokra a különbségekre, amelyek a Korona alsó és felső része között megfigyelhetők, több, mint kétszáz éve folyamatosan azt a magyarázatot kapjuk, hogy a két részt máskor és máshol készítették. Csakhogy erre semmiféle méltányolható bizonyítékkal nem rendelkezünk!

Érdeemes részletesen taglalni, mi mindenben különbözik a Korona felső része az alsótól. Először is azt kell észrevennünk, hogy a magyar Szent Koronának a hatástényezői közül megkülönböztetetten fontosak a zománcképek. Csak figurális (embert, állatot, növényt ábrázoló) zománcképből tizenkilenc szerepel itt. Nem tudjuk olyan szögből nézni a Koronát, hogy ne ezek legyenek a legfeltűnőbb jelenségek. Ez arra enged következtetni, hogy a magyar Szent Koronának elsőrendűen a képi üzenetét kell komolyan vennünk.

Ha ilyen alapon vizsgálódunk, azt találjuk, hogy összesen négyféle szempontból különböztethető meg a felső és az alsó Korona-rész. Az első, a legkézenfekvőbb az, hogy a felső rész összes képén latin nyelven szól a felirat, az alsó részen pedig görögül. Csakhogy... Attól, mert egy szöveg görög nyelven fogalmazódott, még nem biztos, hogy Bizáncban készült. Mint ahogy a felső rész latin nyelvű felirataival kapcsolatban sem tekinthetjük bizonyító erejűnek az olyan megállapításokat, hogy azok csak valahol Nyugat-Európában íródhattak, mert ott volt hivatalos nyelv a latin. A magyarázatot a kétnyelvűségre máshol kell keresnünk.

A középkornak már az első évezredében, annak a derekától, a római egyház körében a legfontosabb szakrális cselekményeknél a két

nyelv egyidejű használata kötelező gyakorlatnak számított. Például templomszentelés, illetve papszentelés alkalmával. A kétnyelvűség ilyenkor nem Bizáncra vagy Rómára való utalásként szerepelt, hanem a görög a bölcsesség, a latin a hatalom nyelveként. Papszentelésnél a legutóbbi időkig mind a két nyelven minden fontos szöveget végig kellett mondani. Mert az egyik nyelv a bölcsesség részétől fogalmazta meg a legfontosabb hittételeket, a másik meg a hatalom részéről. A kétféle megközelítés hierarchikus viszonyban volt egymással, a Szent Koronán sem lehetett felcserélni az egymáshoz képesti helyzetüket. Mert a bölcsesség csak embernek ember által való igazgatására képesít, igaz, hogy arra a legjobb hatásfokkal. De ettől a megkoronázott személy még nem lett szakrális király. Ehhez csak a Teremtőtől közvetlenül nyert hatalom – latinul „potestas” – segítheti hozzá.

Ide kapcsolódik egy következő fontos kérdés. A magyar Szent Koronát a magyar közjog sohasem tekintette élettelen tárgynak. Amióta megbízható forrásadatokkal rendelkezünk magára a Koronára, illetve a működésére vonatkozóan, mindig is személy feletti élő minőségnek tételeződött. Ez az „élőlény-szerűség” közjogi értelemben abban nyilvánult meg, hogy a Magyar Királyságban minden jog egyedüli forrásának a Szent Korona tekintett. De nem is kellene itt múlt időt használnunk, hiszen ezt a tényállást jogszerűen soha senki nem hatálytalanította. A magyar Szent Korona jogköre – a mai napig eleven jogkör. Viszont akármennyire élőnek tételeződik is, nem tudja közvetlenül foganatosítani a jogait. Azt hihetnénk, hogy ez a király feladata, de nem így van. A hagyományos magyar jogrend szerint nem a király egy-személyi feladatkörébe tartozik a Korona jogainak érvényesítése, hanem a nemzet és a király egyenlő arányban intézi azt. És ebben a sorrendben! Ugyanis nálunk – az általános európai gyakorlattól eltérően – nem az uralkodó szerez magának ilyen vagy olyan úton országot, hanem a magyar nemzet választ magának királyt.

A döntő változás a magyar Szent Korona működésrendjében 2000. január 1-jén következett be. Tény, hogy nincs királyunk, és nem is mutatkozik a láthatáron olyan személy, aki ilyen tekintetben szóba jöhetne. Ilyenkor a nemzetnek kell átvállalnia a Korona jogainak

teljeskörű érvényesítését. Hogyan tudja ezt megtenni? Úgy, hogy a Korona a törvényhozás köpontjába kerül, a nemzet tagjai közül pedig mindazok szabadon fekereshetik – természetesen a törvény által szabályozott keretek között –, akik belső késztetést éreznek arra, hogy leróják előtte tiszteletüket, erőt merítsenek az együttlétből, és a maguk hitének erejével ők is tölteni igyekezzenek a magyarság szent ereklyéjét.

Röviden szólva: jelenleg a nemzet koronázódik. A nemzetnek kell szellemi értelemben királyi magaslatra emelkednie, és akkor majd megérdemli, hogy királya is legyen. De e pillanatban nem királyra van szükségünk, hanem arra, hogy a nemzet érjen fel a Koronában megfogalmazott feladatához, és gyógyítani tudja a világ – bizony, nagyon elhatalmasodott – betegségeit.

A két-ségek egysége

Koronánk képrendjéhez visszatérve: az első különbség tehát egy olyan kettősségre utalt, ahol a keresztpántok képi programja egy menyeyi eredetű hatalomnak, a „potestas”-nak a mozgósíthatóságát fejezi ki. Az erre utaló program először a keresztpánt-rendszer felső szintjén fogalmazódott meg, majd az alsó emeletén részleteződött tovább – mindvégig latin nyelvű szövegkísérettel. Az abroncs magasságában viszont ennek a programnak a földi környezetben való működését szemlélteti a bölcsesség nyelvén, görögül megnevezett személyek együttese. Akkor lenne okunk kételkedni a feltételezés alaposságában, ha fölül szerepelne a görög nyelv, és alul a latin.

A második kétféleség már nem új számunkra. Az alsó részen, az abroncson félalakokat látunk, felül, a keresztpántokon egész alakokat. Van-e köze ennek a kettősségnek az előbb említetthez? Mert ha ez a négyféle kettősség esetről esetre másra és másra utalna, akkor véletlenszerűen összeállt kettősségről is beszélhetnénk. És akkor különböző helyszíneken készült két műnek a véletlenszerű összekerülésével és utólagos összeszerelésével is magyarázhatók lennének a kétféle-

ségek. Csakhogy ez a második kettősség szorosan összefügg az előzővel. Hogyan? Ha tudjuk, hogy az alsó, földközeli régióban a bölcsesség működik, mint vezető erény, akkor azt is tudnunk kell, hogy a bölcsesség sokminden ellen fölvértez, de a testi-érzéki típusú kísértekekkel szemben nem. A második kettősség tehát pontosan afelé mutat, ami felé az első. Hogy tudniillik a földi környezetben melyik tulajdonságok válhatnak annyira veszélyessé – gondoljunk Tamás apostol példázatára –, hogy ki kelljen rekeszteni őket a szakrális királyságból. Tamás apostol vétkének hatástalanításakor lényeges mozzanatok találhattuk, hogy őt egészen a nyaka vonaláig eltakarták a Szűzanya-képpel. De miért odáig? Nem lett volna elég az öv vonaláig?

Ahhoz, hogy megértsük a helyzetet, fel kell ismernünk, hogy a felső Korona-rész még nem a földi működés közegében jeleníti meg a szereplőit, hanem egy emelkedettebb, egyszersmind töményebb, sűrítettebb létezési közegben. Ott még nincs külön lelkiség és külön testiség, hanem a lélekkel áthatott test működik, amelyre sem fegyver, sem méreg nem hat. Tehát itt még csak útban vagyunk a teremtés központjától a Föld felé, vagy visszaúton a Teremtő felé, de semmiképpen sem a földi talajt taposunk. Ez viszont azt is jelenti, hogy ha testi szinten vétkezünk, a vétek nem áll meg az öv vonalán, hanem egészen a nyak vonaláig fertőz. Idáig kell hát kiszűrni. Az apostolokon nincs is választóvonal jelölve az övük magasságában, csakis a nyakuknál. Az abroncson megjelenő alakokat viszont övön alul teljesen védtelenül hagyta a bölcsesség, ezt a fertőzésnek kitett testtáját tehát semmiképpen sem engedhették közvetlenül hatni a szakrális király alattvalóira.

Mit kezdjük most már a harmadik féle kettősséggel? Azzal, hogy az alsó Korona-részen csak az alakok és a felirataik zománcozottak, a háttér pedig maga a hordozó aranylemez, a felső részen viszont az ún. „teli zománc” technikát találjuk, tehát a háttér is zománcozott. Ez már csak elég különbség ahhoz, hogy különböző műhelyeket tételezzünk fel mögöttük? Hát nem elég. Mind a kettő végső soron ugyanazzal a rekesz-zománc-technikával készült, nyugodtam feltételezhetjük, hogy akár ugyanabban a műhelyben. Pontosítsunk: elképzelhető, hogy az egyes részek máshol készültek, az is, hogy máskor, de egy ilyen feltéte-

lezést bizonyítani illik. A kétféleség tényéből ilyen állítás nem következik, ez a tény önmagában nem szolgáltat elégséges érvet ahhoz, hogy kimondhassuk a két Korona-rész két különböző forrásból való származását. Viszont az összetartozás tényét meg erősen valószínűsítik. Hogyan?

Nos, individuumról, egy és oszthatatlan személyiségről csak földi környezetben beszélhetünk. Ahhoz a földre kell születni. Onnantól az „én” és mindaz, ami „nem-én”, éles határvonallal elválasztódik egymástól. Itt az „én” a fontos, és ami „nem-én”, az másodlagos jelentőségű. De ugyanez nem mondható el a felső szintről, ahol az alakok belső tagozódása és a környezetük ugyanazokból az elemekből épül fel. Egy kozmikus – és egyszersmind üdvtörténeti – rendben ők csak egy burkot kapnak, amelyben megőrizhetik viszonylagos önállóságukat, de ebben a burokból nem személyiség, nem individuum rejtőzik. Gondoljunk csak vissza Jakabra, aki egyszerre két Jakab apostolt testesített meg, és ráadásul még egy Jákób pátriárkát is. Vagy Jánosra, aki egyben Jónás is volt, de Jánosból is legalább kettő, a Keresztelő és az Evangélista.

Végül a negyedik különbözőség: az alsó részen szinte látványszerű pontossággal jelenítik meg az emberalakokat, a felső részen viszont csak jelzésszerűen. De hogyan jeleníthetnénk meg látványszerűen azt, aki nem individuum? Ha egyszer még benne rejtőzik az idősebb Jakab is, az ifjabb is, meg még az öreg Jákób is, akkor melyikre hasonlítson?

Küldték, vagy nem küldték? – a „szentistváni fordulat”

Előbb vagy utóbb mindenképpen felteszik nekünk a kérdést: ki készítette hát a Szent Koronát, hol és mikor? Ez a megszállott kutakodás egy időbeli és egy térbeli adat után, mintha ez lenne a lényeg – nos, ez akár betegség tünetnek is tekinthető. Elsődlegesen ennek a Koronának mégiscsak képekben fogalmazott üzenete van. Hogy hol készült, mikor készült, kik készítették, mindezt ma még legfeljebb csak behatárolni tudjuk. Amit biztonsággal kijelenthetünk, az a működés-

rendjére vonatkozik. És ebből következtethetünk a működtető, illetve a készítő közegre is. Egyelőre meg kell elégednünk egy hasonlattal – azt viszont ajánlatos lesz nagyon komolyan venni. Gondoljunk a karóránkra. Egyszerű, hagyományos felépítésű, békésen ketyegő masina. Mármost ezt az órát nyilvánvalóan csak olyan helyen készíthették, ahol (először is) tudják, hogy ketyeg, (másodszor) tudják, mitől ketyeg, és (harmadszor) tudják, mi végre ketyeg. Per analogiam: nyilvánvaló, hogy a mi Koronánkat is csak olyan nép körében készíthették, ahol tudják, hogy „ketyeg” – évszázadokon át gondosan őrzött hagyományból tudják –, és minden olyan kísérletet határozottan visszautasítanak, amely le akarná beszélni őket arról, hogy a Koronájuk „ketyeg”. Továbbá tudják, és nyomát hagyják annak, hogy tudják, mitől „ketyeg”, és azt is, hogy mi végre „ketyeg”. És erről sem hagyják magukat lebeszélni. Mármost tessék még egy ilyen népet megnevezni, a magyaron kívül!

Összesen két olyan írott forrást ismerünk, amely egyáltalán utalhat arra, hogy nem itthon készült, hanem valahonnan küldték a Koronánkat. Az egyik, amelyre a leggyakrabban hivatkoznak, a Hartvik-féle Szent István legenda. Ebben a megnevezetlen pápa eredetileg egy lengyel királynak, Mieskónak készíteti azt a koronát, amelyet később, álmában az Úr angyalától megintetvén, a magyar király követeinek ad át. A gond abból a tényből adódik, hogy ez a Mieskó nem volt kortársa sem II. Szilveszter pápának, sem a mi Szent Istvánunknak. (Korábban uralkodott.) Az a másik kortársi híradás pedig, amely III. Ottó német-római császár udvari történetírójától, Theotmar vagy Thietmar von Merseburgtól származik, egy olyan formulát használ – nem Istvánra, hanem Vajkra vonatkozóan –, amely szó szerint így íródott: „coronam et benedictionem accepit”, azaz „koronát és áldást kapott”. Ez a formula azonban az ő korában se többet, se kevesebbet nem jelentett – és ezt magából a Thietmar-műből lehetett bizonyítani –, mint hogy egy megtörtént koronázást érvényesnek ismert el a Római Egyház feje.

Ezek után újra fel lehet tenni a kérdést: mikor készülhetett hát a Koronánk? Az időben tapogatózva két olyan dátumot szoktak emle-

getni mind a mai napig, amely után születhetett csak. Az első Dukász Mihály személyéhez kapcsolódik, azon belül is az 1070-es évek elejét veszi célba. Ezt a javaslatot azonban, mint már tudjuk, nyugodtan törölhetjük a naptárunkból, hiszen ennek a bizánci császárnak semmi köze sincs a Koronánkhoz. Marad azonban még egy csábító dátum: az 1000. év. Erre mostanában különösen gyakran hivatkoznak. Vajon miért? Mert a Korona képbén-szövegben megfogalmazott programja szemmel láthatólag keresztény jellegű. És – „mint tudjuk” – Magyarország 1000-ben ismerkedett meg a kereszténységgel. Csakhogy ez nem igaz! Hiteles ásatásokból származó leletanyag tanúsága szerint a honfoglaló magyarság jellegadó rétegének jellemző sírlelete már a mellkereszt. Milyen vallásúak lehettek hát ezek az őseink? Bármely részén a világnak, ha ez lenne a helyzet, kórusban felelnék rá: természetesen keresztények!

A „szentistváni fordulat” olyan időpontban zajlott le, amikor a fiatal királlyal szemben két nagy ellenfél mutatkozott a láthatáron. Az egyiket Koppánynak hívták, a másikat Gyulának. Az utóbbival kapcsolatban vallási természetű gondokat nemigen emlegetnek történelemszeink, Koppány azonban – ez ma is egyöntetű vélemény felőle – pogány volt. Nos, a Koppány egykori területén végzett feltárások az elmúlt fél évszázadban egyértelműen igazolták, hogy az ő idejében, az ő fennhatósága alatt keresztény templomok sora épült a Dunántúl déli részén. Milyen vallású volt hát Koppány? Ma már kellő óvatossággal megfogalmazhatjuk: alighanem ugyanolyan keresztény, mint ellenfele, Vajk-István. Akkor mi itt a gond? Az, hogy a Koppány-féle Krisztus-hit a későavar kereszténység folyamatos továbbéléseként jellemezhető legtalálóbban. (Maga a Koppány név a későavar „kapkán” méltóségnév szabályos alakváltozatának is tekinthető.) Ennek a vallási vonulatnak a központja Salzburgban volt, a feje, a térítés fő irányítója a salzburgi érsek, maguk a térítők pedig a passzai bencések. Mit jelent ez? Kihelyeződött az avar-magyar kereszténység központja a Kárpát-medencéből. És Gyula? Az ő kereszténysége bizánci típusú volt. Ennek hol volt a központja? Konstantinápolyban. Tehát mi történt? Krisztus után 999-re összehozták Trianont! Széttépték a Kárpát-medencét. Ha

ez az állapot véglegesül, ha a Koppány-, illetve Gyula-féle vonal válik a továbbiakban uralkodóvá, 1920-ban nincs szükség Trianonra.

Szent Istvánnak nem egészen egy évtized leforgása alatt sikerült elérnie, hogy a Kárpát-medencén belül önálló keretek között folytatható a magyar kereszténység. A Szent Koronát az Európában akkor előhívható legmagasabb szintű elismerés kíséretében tehette a fejére, és a kereszténység történetében egyedi esetként megkapta az „apostol” címet. Példátlanul nagy tettet hajtott végre – nem a magyarság ellenében, hanem éppenséggel az érdekünkben. Nem fölzárkóztatott bennünket a Nyugathoz, mint ahogy azt egybehangzóan állítják a hívei is, a gyűlölői is, hanem megmentette a magyarságot attól, hogy szétzilálják egy Nyugathoz és egy Bizánchoz igazodó rész-Kárpátmedencére. Hatalmas a tette. Ha ezt ünnepeljük benne, méltán tesszük.

Legyen elég most ennyi a Koronával kapcsolatos tanulságokból.

AJÁNLOTT IRODALOM

Bardoly István (szerk.): A magyar királyok koronázó palástja. Magyar Képek Kiadó, Veszprém – Bp. 2002.

Bradák Károly: A magyar korona hátsó ormának problémája. Zománc 1987 – 1988. A Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótételep katalógusa. Kecskemét, 1988.

Erdélyi Balázs: Koppány-dosszié. Érdemes-e nemzetben gondolkodni? Dobogó XIII. évfolyam, 1. szám. 2014.

Ipolyi Arnold: A Magyar Szent Korona és a koronázási jelvények története és műleírása. Bp. 1886.

Katona Tamás (szerk.): A korona kilenc évszázada. Történelmi források a magyar koronáról. Európa Könyvkiadó, Bp. 1979.

Kovács Éva – Lovag Zsuzsa: A magyar koronázási jelvények. Corvina, Bp. 1980.

Kovács József: A Magyar Szent Korona. Ikonológiai megjegyzések. Főnix Könyvek 20. Debrecen, 1999.

László Gyula: Adatok a koronázási jogar régészeti megvilágításához. Szent István Emlékkönyv III., Bp. 1938.

Molnár Tamás – Pap Gábor – Pecze Ferenc – Tóth Zoltán József – Vass Csaba – Zlinszky János: A Magyar Szent Korona és a Szentkorona-tan az ezredfordulón. Szent István Társulat, Bp. 1999.

Németh Zsolt: A magyar Szent Korona. B. K. L. Kiadó és Reklám Kft. Szombathely, 2007.

Pap Gábor: Angyali korona, szent csillag. A magyar Szent Korona. Várszerződés Kft. Bp. 2013.

Tóth Endre – Szelényi Károly: A Magyar Szent Korona. Királyok és koronázások. Magyar Nemzeti Múzeum, Bp. 1996.

Váczy Péter: Merseburgi Thietmar a magyar királykoronázásról. Történelmi Szemle 1985. 4. sz.

A fotók SZELÉNYI KÁROLY tulajdonát képezik. Köszönjük hozzájárulását a közléshez!